

דף שבועי

בס"ד

פרשת במדבר, תשפ"ד, מספר 1572

ודגלו עלי אהבה

יצחק קראוס

יש לנו באוצר האגדה שלנו מדרש פיוטי מאוד יפה נעים וקדוש, שממנו נוכל גם עתה לדלות פנינים הראויים להיות קשורים אל נשמתנו, בקשר עם הכבוד והחיבה, שיש בה גם כן קווי קדושה, שאנו מרגישים ביחס להדגל הצבאי הזה ביחוד של גדודנו החביב, שהננו מכניסים אותו היום למשמרת בבית הקדוש הזה.²
אלו דברי המדרש:

ודגלו עלי אהבה אמר הקדוש ברוך הוא יש לאומות דגלים ואין חביב עלי אלא דגלו של יעקב הה"ד ודגלו עלי אהבה, ד"א הביאני אל בית היין בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים שנאמר (תהלים סח) רכב א-להים רבותים אלפי שנאן והיו כולם עשויים דגלים דגלים שנאמר (שיר /השירים/ ה) דגול מרבבה כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים התחילו מתאווים לדגלים אמרו אלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן לכך נאמר (שם /שיר השירים/ ב) הביאני אל בית היין זה סיני שנתנה בו התורה שנמשלה ביין (משלי ט) ... אמר להם הקדוש ברוך הוא מה נתאווים לעשות דגלים חייכם שאני ממלא משאלותיכם (תהלים כ) ימלא ה' כל משאלותיך מיד הודיע הקדוש ברוך הוא אותם לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו.³

תאווה זו של ישראל לעשות דגלים כמלאכים תמוהה, ובלשונו של ר' קלונימוס קלמיש עפשטיין, בעל "מאור ושמש":

וצריך להבין החמדה זו מה היא. ואם נאמר שחמדו לעבוד את השי"ת כמו מלאכים גם בלא דגלים נמי מן הראוי שאדם יכסוף יחמוד לזה לעבוד עבודה כמו מלאך? ועוד צריך להבין הענין דגלים של המלאכים מה היא וכי

בתקופה האחרונה לדגל ישראל יש עדנה. הוא "מככב" באירועים ציבוריים שונים, כמו הפגנות, עצרות עם והוא מלווה את כוחות הבטחון, באשר הם, בהגנה על מדינת ישראל ואזרחיה. המכנה המשותף לאירועים אלו ולנוכחות הדגל בהם הוא ההרגשה שיש להילחם על הדגל, לאמר, להילחם על מדינת ישראל ועל ערכיה. וכאן ישאל השואל מה מסמל הדגל? נעיין במשמעותו של הדגל, כפי שהוא מופיע במקור הראשון בתנ"ך, בפרשת במדבר.

ספר במדבר המתאר את המסע הגדול של עם ישראל לארץ ישראל, פותח בתאור מחנה ישראל במדבר. התאור כולל את מספר בני ישראל ואת מבנה המחנה. התורה מציינת שהקב"ה מצווה את משה על קביעת סדרי המחנה: "וַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל דְּגְלוֹ לְצַבָּאתָם" (במ' א:נב), וביתר פירוט בציווי למשה ולאהרן "אִישׁ עַל דְּגְלוֹ בְּאֶתֶר לְבַיִת אֲבֹתָם יַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְּגִד סָבִיב לְאֵהָל מוֹעֵד יַחְנוּ" (שם ב:ב).¹

על פי פשוטי המקראות נראה שקביעת סדר מחנה ישראל, על פי דגלים, הוא הליך פרוצדורלי, ובז'רגון הצבאי "שילוט טקטי", שמטרתו ליצור סדר במחנה גדול זה. כך מסביר רש"י את הפסוק: "איש על דגלו באתת":

כל דגל יהיה לו אות מפה צבועה תלויה בו. צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל אחד כגון אבנו הקבועה בחשן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו.

לאמור: החלוקה היתה כפולה "איש על דגלו" - חלוקה שבטית, ו"איש על מחנהו" - חלוקה למחנות הכוללים שלושה שבטים. עפ"י רש"י לכל דגל, כלומר שבט, יהיה אות - "מפה צבועה" [הדגל בלשונו] ותפקידו סימן זיהוי המסייע לאדם למצוא את מקום חנייתו במדבר.

עיון במדרשי חז"ל מלמד שלתפקיד הדגלים יש משמעות פנימית. הרב אברהם יצחק הכהן קוק, דרש בטקס הכנסת דגל הגדוד העברי לבית הכנסת ה'חורבה', והגדיר את המדרש שיובא להלן:

2 דרשת הרב נחשפה ע"י הרב ארי שבט, ראו בספרו המקיף של הרב ארי שבט, להרים את הדגל, ירושלים, תשע"ד, עמ' 180.

3 במדבר רבה (וילנא) פרשה ב סימן ג (פרשת במדבר).

* הרב פרופ' יצחק קראוס, המכון הגבוה לתורה והמדרשה, אוניברסיטת בר-אילן.

1 על כפילות הפסוקים ראו הערת הנצי"ב בהעמק דבר א, נב.

מקומו ומשם השיגו כל אחד כפי שכלו, כך נתאוו ישראל ואמרו הלואי אנו עושים כך שלא ידחוק אדם את חברו לכנס לפנים ממדריגתו הראוי לו. ואמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה להם כך רצה לומר, הואיל שנתאוותם לדגלים שלא יכנס אחד בתחומו של חברו, רק כל אחד ירצה לקבל כפי הכנתו - עשה להם כך; מחנה ליום לחוד, מחנה ישראל לחוד, כל אחד על דגלו. אלו מן המזרח ואלו מן הדרום וכו' שלא יכנס כל אחד רק אצל דומה לו, כמו שמבואר במדרש שכל השבטים של הדגלים היו שייכים להדדי, כל דגל ודגל לפי הראוי לו והבן. (במדבר, ד"ה: במדרש)

בדרך זו מבאר גם בעל "מי השילוח", רבי מרדכי יוסף ליינער, סדר המחנות וסדר המסעות יכול להיות מקור לקנאה בין השבטים. לדבריו, תפקיד הדגל בישראל לפרסם את שם ה' בעולם, ותפקיד כל שבט להרים את דגלו במקומו. תפיסה זו מונעת קנאה בין השבטים:

ובזה מורה לנו השי"ת שלא יהרהר אליאב ויאמר מדוע בצלאל יגביה לשבת ואני אסע לאחרונה, לזה כתיב איש על דגלו, היינו במקום שרצון השי"ת ששם יהיה ההכרה שלו בכבוד שמים שם יחנו ואל יקנאו זה בזה, ובכל מקום הוא כבודי.⁴

אסיים בדברי הראי"ה קוק, בטקס הכנסת דגל הגדוד העברי לביהכ"ס החורבה:

הדגל קשור ברשמי זכר קדושים של שאיפתנו הלאומית לתשועת א-להים בעדנו ובעד כל חיי... 'נרננה בישועתך ובשם א-להינו נדגל ימלא ה' כל משאלותיך', ובא לציון גואל במהרה בימינו, אמן.⁵

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא

לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:

<http://www1.biu.ac.il/parasha2>

כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

דגלים של מפות היו להם? (במדבר, ד"ה: במדרש).

התשובה לשאלה זו טמונה במשמעות הנוספת שיש למונח דגל. מן הלשון המקראית הועתקה משמעות דגל לנס, וכך בתרגומים למקרא "טקס". בדרך זו מסביר ר' אפרים שלמה בן אהרון מלונטשיץ, בפירושו "כלי יקר", את תאוותם של ישראל לדגלים: והקרוב אלי לומר בזה, שעיקר חשקם של ישראל היה להראות לכל העמים כי שם ה' נקרא עליהם ויראו מהם, ועל ידי זה ישאו דגל הרוממות והנצחון בכל ד' רוחות העולם כי על ידי שהם מסובבים בכל ד' רוחות והשכינה והארון באמצע תל שהכל פונין אליו... וזה אות הדגל כי הוא סימן הנצחון במלחמה, ודגל זה הוא בשם ה' כי לא בחרבם ירשו ארץ כי בשם ה', וכן המלאכים ע"י שהם סובבים כסא כבודו ית' מוראם על כל הנמצאים כמ"ש איומה כנדגלות (שיר השירים, ו י)... ועל דגלים אלו הובטח יעקב שנאמר בו (בראשית כח יד) ופרצת ימה גו', לכך נאמר איש על דגלו באותות. היינו באותות שמסר להם אביהם יעקב כו' כי במראה נראה אליו ענין הדגלים בפסוק ופרצת ימה וגו'.

רצונם של בני ישראל היה להוות נס - אות וסימן לקב"ה בעולם, ולכן לא הסתפקו בדגלים כאומות העולם, המורים על התאגדות אנושית. מטרת בני ישראל היתה להיות כאן בארץ כמלאכי השרת הקוראים בשם ה': "ממלכת פהגים וגוי קדוש" (שמ' יט:ו). לאור דברי "כלי יקר" מובן המדרש המתאר את הזיקה ההדדית שבין ישראל לקב"ה:

וישע ה' ביום ההוא את ישראל וישע כתיב כביכול ישראל נגאלים וכאלו הוא נגאל, ובשם א-להינו נדגול שקבע הקב"ה שמו בשמנו ועשה אותנו דגלים (במדבר רבה (וילנא) פרשה ב).

התאווה לדגלים ולהדמות למלאכי השרת מוסברת ע"י בעל "מאור ושמש" בפרדיגמה הסוציולוגית. דבריו משמעותיים מאוד לחברה הישראלית והיהודית בתקופת קיטוב. רבי קלונימוס מסביר את התאווה לדגלים, כמלאכים, בדרך חדשנית. אחדות עם ישראל מותנית בהכרה בשוני של הזולת ויצירת חברה הרמונית הנותנת מקום לכל אינדיבידואל - כמו המלאכים. אלו דבריו:

ונראה בזה, דהן אמת שעם בני ישראל הקדושים צריכין להיות יחד בקשר אמיץ וחזק באחדות גמור באהבה ואחוה וריעות, אך על כל פנים צריך האדם להתבונן ולידע ערכו ודוגמתו לאיזה איש יקרב את עצמו. כמו שאיתא במדרש (ב"ר מא א) צדיק כְּתָמֵר יִפְרָח (תהלים צב יג) מה תמר זו יש בו פירות ויש בו עלין ולולבין וגומר - כך ישראל, יש מהן בעלי מקרא בעלי משנה בעלי אגדה. לכן צריך האדם להכיר ערכו באיזה מקום יהיה מקומו, ובין איזה אנשים יהיה מנוחתו אשר יוכל להשיג ערך עבודתו ליוצרו... ומדריגה זו למדו ישראל מסיני, שראו המלאכים נעשים דגלים שלא נכנס אחד בתחום חברו, לא מיכאל נכנס בתחום גבריאל וכו', רק כל אחד עמד על

4 ספר מי השלוח ח"ב - פרשת במדבר.
5 לעיל הערה 2.